

Kopi fra DBC Webarkiv

Kopi af:

En alt for villig partner? : børns rolle i incestsager
frem til 1967

Dette materiale er lagret i henhold til aftale mellem DBC og udgiveren.

www.dbc.dk

e-mail: dbc@dbc.dk

Niels Pedersen.

Juliane Nielsen.

Nicoline Nielsen.

J Henthold til foranstaaende Torhørsvidskrift, ville

1. Arrestanten Niels Pedersen,
2. Arrestantinden Juliane Nielsen,
3. " Nicoline Nielsen, Børnens Huemor
vare at tillale ved Odeni Hjebstads Extranet for Blod,
skat, og Forsy gaa Blodskam og N^o1 tillige for Meerlig,
ked.

Til Akto. leerkikkos Hammerassessor Jesperen og til De
sensur Prokurator Kramer.

Ejens Skiften d. 17. Nov. 1879.

En alt for villig partner?

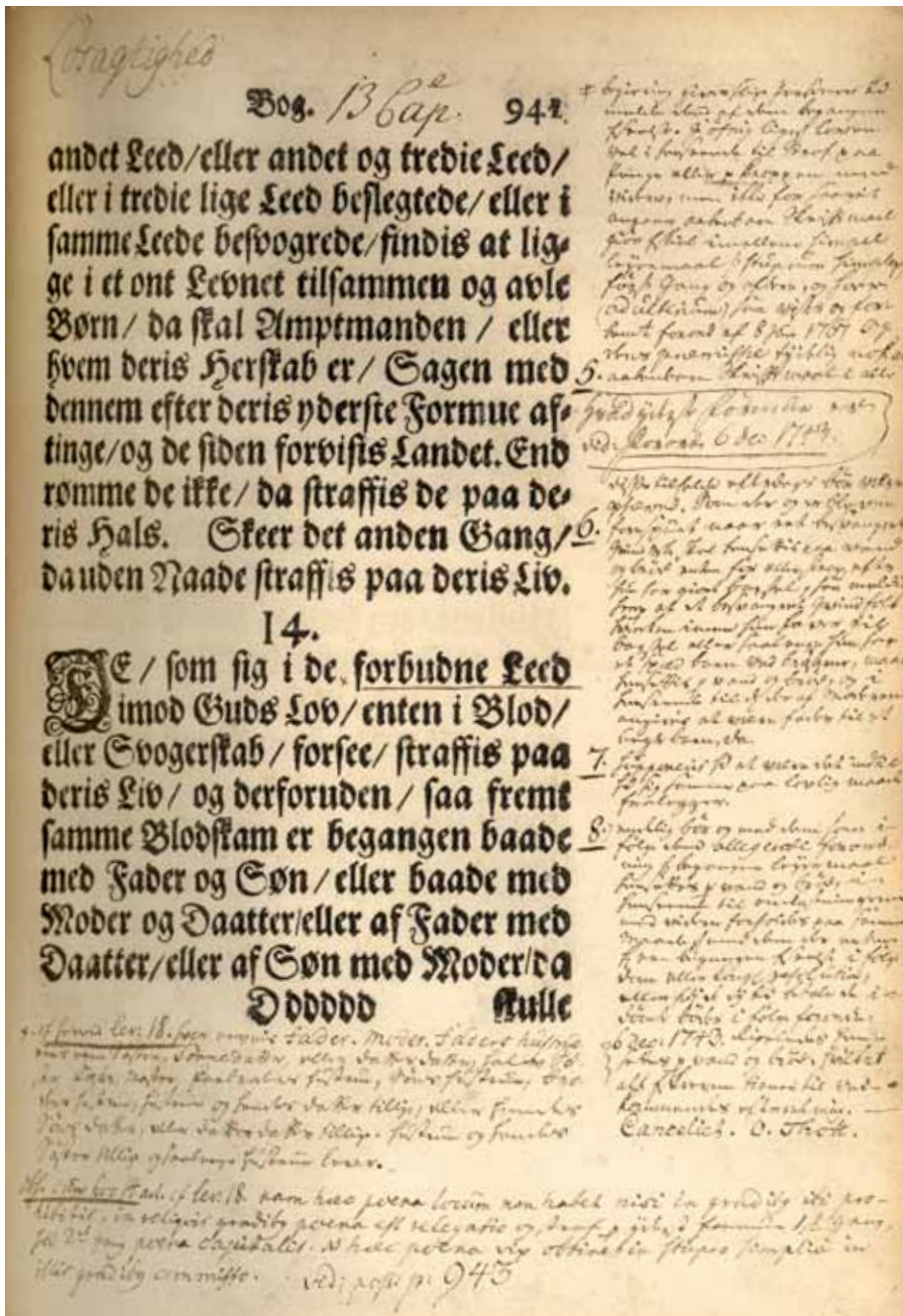
Børns rolle i incestsager frem til 1967

Nutidens opfattelse af børn som ofre i incestsager er en nyere konstruktion. Børn har ikke altid været opfattet som uskyldige ofre i forbindelse med incest. Hverken af forældreparten, retspsykiatere eller i retsvæsenet. Bedømmelsen af, hvem der var det egentlige offer (forældreparten eller barnet), er nemlig ikke bare blevet diskuteret, men kunne også få en juridisk betydning, eftersom den yngre part kunne straffes for incest frem til 1967.

METTE SEIDELIN

I 1879 blev Niels Petersen dømt for blodskam med sine tre døtre, hvoraf den ene havde druknet sig. De to andre, 16-årige Juliane og 28-årige Nicoline, som ses på billedet, blev begge dømt for deres forhold til faren. Byfogeden begrundede Julianes dom med, at forholdene ganske vist var "...sket efter Faderens Opfordring, men for øvrigt frivilligt fra hendes Side". Pigerne havde i forvejen et blakket ry i deres omgivelser, der beskrev dem som løstgættige. (*Odense Amts Arkiv, N 466/1879, Landsarkivet for Fyn*).

Incest adskiller sig på mange måder fra den liberalisering af seksuallivet, som fulgte i kølvandet på sekulariseringen og lægevidenskabens positionering i det 19. og 20. århundrede. En udvikling, hvor borgernes seksualliv i det moderne samfund på mange måder blev et personligt anliggende, der hverken angik stat eller kirke. For Danmarks vedkommende ophævedes eksempelvis bødestraffene for lejermål (samleje mellem ugifte personer) i 1812, og hor (utroskab) skulle ifølge Straffeloven af 1866 kun straffes, hvis den forsmåede ægtefælle ønskede sagen for retten. Selv prostitution blev i en årrække i slutningen af det 19. århundrede lovligt, såfremt de

På billedet gengives et uddrag fra Danske Lov, 6. bog, kapitel 13, som omhandler løvsagtighed og hvor blodskam omtales. Det her viste eksemplar af Danske Lov fik Landsarkivet for Fyn foræret i 1915 af provst L.N.V. Balslev. Balslev-slægten havde i generationer været præster på Fyn. Der er flittigt skrevet noter til de enkelte lovartikler – også vedrørende blodskam. Landsarkivet for Fyn.

prostituerede underlagde sig offentligt tilsyn. Denne udvikling fortsatte op i det 20. århundrede med afkriminalisering af homoseksualitet og sodomi i 1930, mulighed for abort efter lægeligt skøn (1937), frigivelse af pornografiske tekster (1967), frigivelse af pornografiske billeder og film (1969), obligatorisk seksualundervisning i folkeskolen (1971) og fri abort (1973). Når vi nærmer os slutningen af det 20. århundrede, markerer indførelsen af registreret partnerskab for homoseksuelle (1989)

LITTERATUR

Coninck-Smith, Ning de: *Skolen, lærerne, eleverne og forældrene. 10 kapitler af den danske folkeskoles historie i det 19. og 20. århundrede*. 2002.

Mause, Lloyd: "The History of Child Abuse", in: *The Journal of psychohistory* 25 (3), 1998.

Greve, Vagn og Cornils, Karin: *Studien zum dänischen strafrecht, Studies in Danish criminal law*. 2011.

Krogh, Tyge: *Oplysningstiden og det magiske. Henrettelser og korporlige straffe i 1700-tallets første halvdel*. 2000.

Nielsen, Beth Grothe: *Straffesystemet i børneperspektiv. Seksuelle overgreb mod børn i familien*. 2001.

Nielsen, Beth Grothe: *Sagt og usagt. Om brug af børn til voksenalder*. 2011.

Retslægerådets Årsberetning 1932, s. 82-84.

Seidelin, Mette: *Da børn var medskyldige. Blodskamsager i krydsfeltet mellem lovgivning, retspraksis og seksuelle overgreb i Danmark 1866-1933*. Upubliceret speciale, SDU 2006.

og afkriminaliseringen af prostitution (1999) afslutningen på den seksualpolitiske udvikling gennem det 20. århundrede.

Incest – eller blodskam, som det oprindeligt har heddet i den danske straffelov – var ikke en del af denne udvikling. Det er stadig forbudt at have seksuel omgang med sine nærmeste familiemedlemmer. Men ser vi på incestforbuddet over en længere periode, viser det sig, at både forbuddets begrundelse og afgrænsning har gennemgået væsentlige forandringer gennem historien. Og hvad der er mindst lige så interessant: Rollen som krænker og offer har langt fra været så entydig som i dag. I det følgende præsenteres incestlovgivningens udvikling frem til 1967 med fokus på seksuelle forhold mellem forældre og børn. Det vil fremgå, hvorledes både lovgivning og retspraksis synliggør forestillinger om børn, køn og seksualitet, hvis grænser og indhold har været til forhandling gennem historien – og som i sidste ende har ført til nutidens "konstruktion" af ofret i incestsager.

Forbrydelse mod Guds Lov

I den vestlige verden knyttes blodskamsforbuddet primært til den kristne ortodokse lære om ægteskabets hellighed og ukrænkelighed. I den kristne optik var ægteskabet indstiftet af Gud og selve fundamentet for samfundsordenen. Kun inden for rammerne af ægteskabet var seksuel udfoldelse legitim, mens udenomsægteskabelige forhold var forbudt. Det gjaldt ikke mindst blodskam. I 3. Mosebog fremgår det eksplicit, at en mand ikke må have seksuel omgang med sin mor, stedmor, søster, søns datter, datters datter, fars søster, mors søster, farbrors hustru, svigerdatter m.m. Forbuddet dækker altså personer, der enten ved blodsbånd eller slægtskab er knyttet til hinanden. Til gengæld nævnes seksuel omgang med biologisk datter ikke direkte, men indgår formentlig under påbuddet om, at "Hvis en mand har samleje med både en mor og hendes datter, har han begået en afskyelig forbrydelse." Ser vi nærmere på Mosebogens bestemmelser, er der særligt to ting, der springer i øjnene: For det første har forbuddet et heteroseksuelt udgangspunkt. En mands forhold til sin søn, sønnesøn, søsters mand m.m. nævnes ikke blandt de forbudte relationer, der altså omhandler kvinder. Det betyder ikke, at mænds forhold til en person af samme køn var tilladt; tværtimod var det – slægtskab eller ej – forbudt og forbundet med dødsstraf. Det samme gjaldt også for incest, hvor begge parter – uanset køn og relation – skulle straffes med døden. Ræsonnementet var nemlig, at begge havde forbrudt sig mod Guds Lov, og for at undgå Guds vrede over for hele samfundet, var dødsstraf en nødvendighed.

Den manglende differentiering mellem de implicerede parter i incestsager blev en del af den danske straffelovgivning gennem århundreder. I Danske Lov (1683) står følgende om blodskam (incest): "De, som sig i de forbudne Leed imod Guds Lov, enten i Blod, eller Svogerskab, forsee, straffis paa deris Liv, og derforuden, saafremt samme Blodskam er begangen baade med Fader og Søn, eller baade med Moder og Daatter, eller af Fader med Daatter, eller af Søn med Moder, da skulle Kroppene, naar de halshugne ere, kastis paa én Ild og opbrændis." Selv om Danske Lov ikke skelnede mellem forældreparten og barnet, kunne personer under 10 år ikke straffes

for deres gerninger, heller ikke for incest. Det var til gengæld muligt, hvis tiltalte var fyldt 10 år; altså en person, der i vore dage ville opfattes som et barn. Loven illustrerer således, hvordan grænsen mellem (uansvarlig) barn og (ansvarlig) voksen er bundet til tid og sted. Barndommen omtales derfor ofte i barndomsforskningen som en konstruktion, der afspejler skiftende tiders normer og idealer.

Forbrydelse mod sædeligheden – Borgerlig Straffelov af 1866

Da Danske Lov blev afløst af Almindelig Borgerlig Straffelov af 10. februar 1866, havde sekulariseringen og de nye strafferetlige strømninger medført, at straffeloven ikke længere blev knyttet an til 'Guds Lov'. Nu hed det: "Finder legemlig Omgang Sted mellem Slægtninge i op- og nedstigende Linie, straffes Forældrene med Strafarbejde fra 4 indtil 10 Aar, og Børnene med Forbedringshuusarbejde [fængsel i op til 2 år] eller under formildende Omstændigheder med Fængsel paa Vand og Brød, ikke under 4 Gange 5 Dage." Incest skulle altså ikke længere straffes med dødsstraf, og børn og forældre skulle ikke længere straffes på lige fod. Begrundelsen for at differentiere straffen finder vi i udkastet til loven, hvor der henvises til børns afhængighedsforhold, umodenhed og "Svaghed og Eftergivenhed imod Forældrenes Villie". Der var således en forståelse for det ulige forhold mellem børn og forældre, men det fremgår ikke, hvorfor børn stadig skulle kunne straffes med den nye straffelov. Det kan ses som en reminiscens fra tidligere lovgivning, men derudover har både samtidens stærke fokus på (og frygt for) usædelighed samt opfattelsen af børn som ansvarlige for deres gerninger allerede som 10-årige givetvis spillet en rolle. Barndommens grænser blev på sin vis rykket, da den kriminelle lavalder i 1905 blev hævet til 14 år.

Forbrydelse i Familieforhold – Borgerlig Straffelov af 1930

I forbindelse med udarbejdelsen af en ny straffelov i begyndelsen af det 20. århundrede nåede tre kommissioner at udarbejde tre forskellige udkast (1912, 1917, 1923), hvori også incestparagraffen behandledes. Forbuddet optræder som noget nyt under kapitel 23, 'Forbrydelser i Familieforhold'. Fælles for de tre udkast er, at den yngre part fortsat skulle kunne straffes for incest, men til gengæld var der uenighed om, hvor aldersgrænsen skulle sættes. Den første kommission foreslog, at den yngre part skulle være fyldt 18 år, for at vedkommende kunne straffes for incest. Den næste kommission foreslog 21 år. Ræsonnementet var, at mens yngre personer ikke var modne nok til at forstå, at et seksuelt forhold med en beslægtet person var forbudt, burde den yngre part fra 18 år og opefter være i stand til dette og dermed bedre være i stand til at afværge forholdet qua deres alder og modenhed. Den tredje kommission anbefalede 18 år, som også blev den gældende grænse, da Borgerlig Straffelov af 15. april 1930 blev vedtaget. Heri fremgår det: "For Blodskam straffes med fængsel fra 6 mdr. indtil 6 år den, som har samleje med slægtning i nedstigende linie, og med fængsel indtil 2 år den, som har samleje med slægtning i opstigende linie eller med bror eller søster. Har samleje fundet sted med slægtning i nedstigende linie under 18

Christen Hansen Koch blev dømt for blodskam i form af uterlighed over for sin 16-årige steddatter Angelica i 1882. Allerede under de indledende forhør blev Angelica fremstillet som offer. Stedfaren synes ikke at have været mere brutal end andre fædre i samme situation. Men det særlige ved Angelica var, at hun af omgivelserne (herunder præsten) beskrives som en sædelig pige, der ikke havde haft kærester eller på anden måde brudt med samfundets normer om den dydige kvinde. Hendes troværdighed var således intakt. Stedfaren endte med at blive idømt 1 år i forbedringshuset. (*Odense Amts Arkiv, N 42/1883, Landsarkivet for Fyn*).

Betjent i bybilledet i Odense omkring 1920. Blodskam hørte til en af de mere sjældne arbejdsopgaver for politiet, men når de fik kendskab til en sag, blev den undersøgt nøje. Proceduren var som regel, at først afhørtes barnet, og herefter blev den pågældende forælder afhørt. Ikke sjældent afviste forældreparten barnets udsagn som "Usandhed fra Enden til anden", sådan som Mads Jacobsen udtrykte det, da han i 1916 (igen) stod tiltalt for blodskam med sin datter Martha. (*Odensebilleder, Møntergården*).

år, er straffen fængsel fra 1-10 år. Straffri er den i nedstigende linie beslægtede under 18 år." Havde anden kønslig omgang end samleje fundet sted, skulle straffen være mildere. Både kommissionsudkastene og den politiske debat forud for lovens vedtagelse rummer forestillinger om alder, køn og seksualitet, der indirekte kan være med til at forklare, hvorfor den yngre part fortsat skulle kunne straffes for incest. Fra de Konservatives og Venstres side var der forslag fremme om, at aldersgrænsen skulle sættes ved 16 år. Vagn Bro (V) begrundede forslaget med, at "Her er Tale om 16-aarige og opefter, i Virkeligheden altsaa Personer, der er saa højt oppe i Alderen, at de ogsaa selv maa være agtpaaagivende overfor disse Forhold." Den yngre part havde med andre ord selv et ansvar for at undgå blodskam, når de nåede en vis alder. Samtidig ses en opfattelse af piger som forføreriske væsener. Det fremgår bl.a. i kommissionernes behandling af den seksuelle lavalder, hvor det fastslås, at samleje med en mindreårig er forbudt om end "Pigebarnet er den provokerende eller mulig endog forledende. Det er et Barn og skal som saadant absolut lades i

Fred". Som det vil fremgå afslutningsvis, var forestillingen om piger som forførere ikke forbeholdt samtidens jurister eller politikere, men derimod også udbredt inden for de medicinsk/psykiatriske kredse.

Bestemmelsen om, at også den yngre part kunne straffes, såfremt vedkommende var fyldt 18 år, var gældende frem til lovændringen i 1967, hvor straffen for den yngre part (uanset alder) ophævedes. Folketingsudvalget begrundede i en betænkning den 24. maj 1967 deres indstilling hertil således: "... det tilfælde, hvor descendenten [den yngre part] har været den initiativtagende i forholdet, er så atypisk, at det ikke kan begrunde en almindelig kriminalisering af descendentens forhold." Synet på den yngre part havde altså ændret sig blandt de politiske aktører, og endda før feministerne for alvor satte seksuelle overgreb mod børn på dagsordenen. Ændringen blev knyttet an til straffepraksis med henvisning til de få domfældelser af den yngre part. Lovgivningen skal dog samtidig ses i lyset af et samfund i forandring; velfærdssamfundet, nye opfattelser af børns psykologi og relation til forældre m.m. gjorde det ikke længere meningsfuldt at opfatte den yngre part som medskyldig i incest. Dertil kom nye forestillinger om køn og seksualitet, der udfordrede de eksisterende opfattelser. Det ses bl.a. i den konservative politiker og senere justitsminister Knud Thestrups udtalelse i 1967 om voldtægtssager: "Selv den slemme pige har jo krav

Odense Arrest lagde celler til flere af de børn, der blev tiltalt for blodskam i købstaden. Mens de sad arresteret, blev de gentagne gange afhørt om forbrydelsen. Politiet var særligt interesseret i følgende: børnenes alder, da overgrebene begyndte, om de havde været udsat for vold, tvang eller trusler, om forholdet havde været i form af samleje eller anden kønslig omgang, børnenes ageren under overgrebene og endelig (og især for pigernes vedkommende) deres øvrige vandel og moral. De første aspekter havde relation til straffeloven, hvor samleje med mindreårige og brug af tvang udløste en skærpet straf for forældreparten. De sidste forhold handlede derimod om at fastslå, om døtrene var troværdige (ofre) eller potentielle medskyldige. (*Odensebilleder, Møntergården*).

på en vis beskyttelse, hun skal i hvert fald selv have lov til at bestemme, om hun vil have samleje med det pågældende mandfolk”. Thestrup separerede dermed indirekte kvinders troværdighed fra deres seksualitet, hvilket illustrerede nye tider.

Straffepraksis

De formelle rammer til at straffe børn for incest har, som vist, været til stede, men spørgsmålet er, om de blev straffet i praksis. På landsarkiverne findes straffesagerne bevaret, og studier foretaget af bl.a. seniorforsker Tyge Krogh viser, at børn blev straffet for incest i det 17. og 18. århundrede, men tilsyneladende ikke med dødsstraf og i det hele taget mildere end forældreparten. En undersøgelse af incestsager i Odense Købstad i perioden 1866-1933 giver et nærmere indblik i sagernes karakteristika. Det var først og fremmest døtre (og sjældent sønner) fra arbejderklassen, der optræder i incestsagerne. Samtlige sager omhandlede incest mellem far/datter og stedfar/steddatter på nær en enkelt undtagelse: I 1895 blev den 31-årige stedmor Anna Petra Camilla Vilhelmine Nielsen idømt to år i forbedringshuset for flere tilfælde af fuldbludet samleje med sine to stedsønner Ludvig og Carl, der var 13 og 19 år, da forholdene begyndte. De to stedsønner blev idømt fængsel på vand og brød i henholdsvis tre gange fem dage og fire gange fem dage. Dette var betydeligt mindre end de døtre, der optræder i købstadens blodskamssager i perioden, og som blev idømt fra 60 dages betinget dom og op til to år i forbedringshuset. Men ikke alle børn blev straffet. Meget tyder på, at risikoen for domfældelse afhang af, hvordan pigernes moral blev bedømt af både myndigheder, familiemedlemmer, arbejdsgivere, naboer m.fl. Det var især piger, der blev opfattet som usædelige, som blev dømt for incest. Det var eksempelvis tilfældet i 1879, hvor en far og dennes to døtre (Juliane på 16

Det er sjældent, at stedmødre optræder i incestsager som krænker. Anna Petra er en af undtagelserne. I 1895 blev hun idømt to års fængsel for blodskam med sine to stedsønner. Takket være bogholder Grove, der i årene 1890-1899 nedfældede oplysninger om de kvindelige indsatte, får vi et nærmere indblik i Anna Petras liv før og under opholdet. Hun var født i ægteskab af en drikfældig sømand, der ifølge Anna Petra havde misbrugt hende, fra hun var otte år. I optegnelserne citeres dele af Anna Petras brev til hendes mor: "Det har jo været lang Tid at være indelukket i 1½ Aar, men det er jo min egen skyld, nu kjære Moder maa i ikke skamme Eder ved mig naar jeg kommer for jeg er ingen Flane men en kvinde der har lært Alvor på det Sørgeligste Sted." Brevet afsluttes med et ønske: "Nu vil jeg bede Eder om vis i har lidt god Mad til mig naar jeg kommer helst noget med Kartofler til det længes jeg efter." (Det Kongelige Bibliotek).

og Nicoline på 28 år) blev straffet for blodskam. Da den ældste datter nægtede at have indgået frivilligt i forholdet til faren, afviste anklageren hendes forklaring med ordene: "At man imidlertid ikke kan skjænke dette i øvrigt temmelig betydningsløse Foregivende fuld Tiltro er vist antageligt, saa meget mere som Nicolines øvrige Færd er alt Andet end præget af Uskyldighed." Nicoline havde været sin ægtemand utro og fået barn uden for ægteskabet. Også søsteren Juliane fik hårde ord med på vejen, men først og fremmest af hendes arbejdsgivers hustru, der omtalte Juliane som "... en liderlig tøs, som gav sig af med Enhver der havde lyst dertil". Måske var der et gran af bitterhed i de hårde ord, for hustruens mand, Julianes arbejdsgiver, havde indrømmet, at også han havde "begramset" Juliane.

For kvinders vedkommende var koblingen mellem deres seksualitet og troværdighed et gennemgående træk i blodskamssagerne; selv når vi kommer længere op i det 20. århundrede, ses denne kobling i straffesagerne. I en sag fra 1937 er-

kendte en stedfar samleje og anden kønslig omgang med sin 14-årige steddatter. Et ufrivilligt forhold ifølge steddatteren. Frivilligt ifølge stedfaren, der endvidere oplyste, at steddatteren var kæreste med en ung mand. Selv om stedfaren havde tilstået, og pigen ikke kunne dømmes for blodskamsforholdet, fordi hun var under den kriminelle lavalder (der med straffeloven i 1930 blev fastsat ved 15 år), blev forholdet til den unge mand nøje undersøgt af politiet. Det synes mest af alt at have handlet om at bedømme den unge piges karakter. Som jurist Beth Grothe Nielsen viser med sin forskning, kunne en negativ bedømmelse af pigernes moral og troværdighed fremstå som en formildende omstændighed for stedfaren. Og netop i forhold til troværdighed stod kvinder tilsyneladende svagt i retssystemet på dette tidspunkt. I 1939 kunne man i tidsskriftet *Juristen* læse følgende skrevet af juristen H.C. Kjærsgaard: "Hvor mangen praktiserende Jurist har ikke i vore Retssale set Kvinder afgive bevidst falske Forklaringer saa troværdigt, at alle, der ikke kendte Sandheden, ubetinget fattede Tiltro til Forklaringens Rigtighed." I sager som incest, hvor der sjældent var vidner eller sikre tekniske spor, var be-

Kvindefængslet på Christianshavn blev opført i årene 1861-1865. Fængslet husede kvindelige domfældte fra forskellige dele af Danmark. Dagligdagen i fængslet bestod af kristen forkyndelse og hårdt arbejde inden for traditionelle kvindegøremøder (reparere tøj, sy handsker m.m.), der skulle sikre dem færdigheder til efter løsladelsen. Ifølge reglementet skulle kosten bestå af suppe, kål og grød og med blodbudding om lørdagen. Af de kvinder, der omtales i artiklen, afsonede Anna Petra samt Juliane og Nicoline på Christianshavn. (Fotografi af Peter Elfelt, 1866-1931, Det Kongelige Bibliotek).

Lebensnummer N. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32.	Navn, Stilling og Fødested	Alder	Signalement	Arresteret		Arrest Nr.	Lugens Udfald	Afslutning
				Datum	Afhvilkens Årsag			
49 60	Landskriver Niels Peter Jensen, søn, født i Aalborg	20	blond, fjæget og Ligegyng, bl. f. ans, bl. f. ans.	11. Februar 1895 Landskriver L. 6	Lan Lide	32	mand og L. 6	L. 6
50 61	Ligegyng Ludvig Carl Christian an Ludvigsen, født i Aalborg	18	do	11. Februar 1895 23. August 1896 Landskriver L. 6	Lan Landskriver	6	L. 6 mand og L. 6	L. 6

Ludvig Carl Christian Ludvigsen blev i 1895 arresteret for blodskam. Hans stedmor Anne Petra og broderen Carl Christian Frederik blev ligeledes arresteret i samme sag. I forbindelse med arrestationen blev de indskrevet i arrestantprotokollen med navn, fødested, signalement, erhverv, årsag til arrestationen, sagens udfald m.m. Ud over at beskrivelsen gør det muligt at danne sig et indtryk af den arresteredes udseende, kan man på baggrund af oplysningerne finde selve dommen i domprotokollen. Ludvig Carl fik nr. 50 i protokollen, mens oplysninger om de to øvrige ses under henholdsvis nr. 48 og 131. (Odense Arrest, Arrestjournal 1892-1896, Landsarkivet for Fyn).

dømmelsen af parternes troværdighed særligt central. Her stod kvinder og børn svagere end mænd i retssystemet.

Børn som 'voksenlokkere'

Opfattelsen af piger som utroværdige og potentielle forførere var ikke forbeholdt datidens politikere eller jurister. Siden midten af det 19. århundrede havde førende franske og tyske læger og psykiatere ment at have videnskabeligt belæg for, at helt unge pigebørn kunne være de egentlige skyldige i det seksuelle forhold, fordi moralsk fordærvede piger kunne lokke mænd hertil. Derudover advarede de imod at tro på børns vidneudsagn, fordi børn mentes at have vanskeligt ved at skelne fantasi fra virkelighed. Den franske professor i retsmedicin Paul Brouardel hævdede eksempelvis, at ikke mindre end 60-80% af alle anklager om seksuelle overgreb var grundløse. Argumentationen gav grobund for, hvad vi kan kalde den mistroiske eller kritiske diskurs omkring kvinder og børns troværdighed.

Forestillingen om pigen som den initierende part ses også i dansk sammenhæng. I 1932 refererede Retslægerådet til en sag, hvor en far havde haft et seksuelt forhold til sin biologiske datter, siden hun var 14 år, hvilket havde resulteret i det barn, hun fødte i 1931. Rådet anså ikke faren for at være sindssyg (han var dermed egnet til straf) og skrev følgende om baggrunden for forholdet:

"... erotiske Følelser er bleven vakt under Sengelejets intime Berøring hos denne Mand,

der som Neuropath har mindre Modstandskraft overfor en erotisk Opblusning, og som hos Datteren har fundet en altfor villig Partner. Det er ikke ualmindeligt, at Blodskamsforhold fortsættes gennem Aarene, og ikke usandsynligt er Datteren efterhaanden bleven den foranledigende Part.”

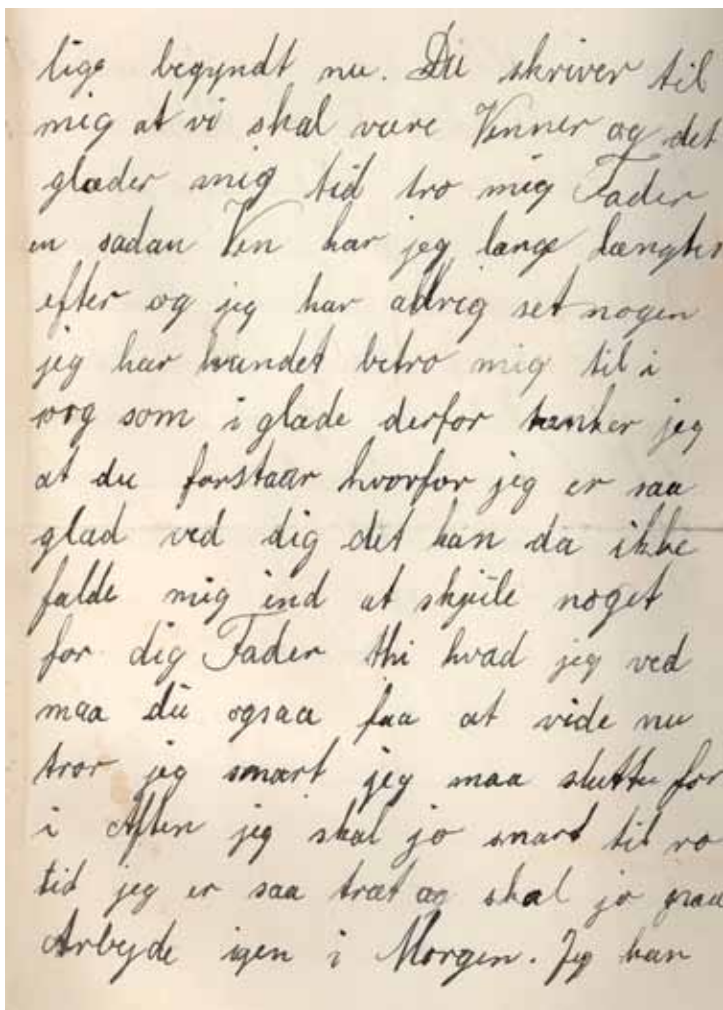
Datteren beskrives med andre ord ikke som offer, hvilket kan ses i sammenhæng med hendes køn (’forførende pige’) og høje alder (forholdet var fortsat efter, hun fyldte 18 år, hvormed hun efter tidens ræsonnement burde have sagt fra). Rådets udtalelse vidner dog også om, at der kun var foretaget få medicinsk/psykiatriske undersøgelser af de psykiske konsekvenser ved seksuelle overgreb (herunder blodskam) før 1970. Det afholdt imidlertid ikke flere fra at konkludere, at seksuelle overgreb sjældent medførte psykologiske traumer for børnene. I 1941 skriver den senere professor i pædagogik, C.C. Kragh-Müller, i *Børnesagens Tidende*, at børn ikke nødvendigvis tager skade af seksuelle forhold til voksne. Det var snarere mødrenes hysteriske reaktioner, der voldte børnene problemer. Et synspunkt, som professor Ning de Coninck-Smith også er stødt på i sin undersøgelse af pædofilisager i folkeskolen: Hvis sagen ikke blev kendt offentligt, ville skaderne på barnets mentale helbred være begrænset. Opfattelsen var tilsyneladende ikke ualmindelig. I 1960 oplyste lægen Emma Vestergaard i en artikel i *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, at hun ofte var stødt på den holdning blandt kolleger og incestfædre, at den danske

Da Hansine Rasmussen i 1869 blev idømt to måneders fængsel på sædvanlig fangekost for blodskam, blev det nedfældet i dommens præmisser, at hun dels havde tilstået fuldbyrdet samleje med faren, og dels at hun ikke havde gjort modstand. (*Odense billeder, Møntergården*).

20-årige Martha blev i 1916 idømt otte måneder i forbedringshuset for blodskam med sin far Mads Jacobsen. Sagen blev anmeldt af Marthas nabo Marie, der gennem en sprække i Marthas dør havde set far og datter drikke spiritus og være "sjofle". Naboens sympati lå hos faren: "... det var Arrestantinden [Martha], der forførte ham." Selv om Marthas far netop var blevet løsladt efter udståelsen af sin straf for overgreb mod sin datter Martha, fra hun var 11-16 år, blev Marthas øvrige adfærd med natlige druktur, trusler om ildspåsættelse m.m. brugt til at miskreditere hendes karakter i retten. (*Odense Amts Arkiv, N 16/1916, Landsarkivet for Fyn*).

lige begyndt nu. Du skriver til
mig at vi skal være venner og det
glæder mig tid tro mig Fader
en sådan Ven har jeg længe længtes
efter og jeg har aldrig set nogen
jeg har brændt betro mig til i
og som i glæde derfor tænker jeg
at du forstår hvorfor jeg er saa
glad ved dig det kan da ikke
falde mig ind at skjule noget
for dig Fader thi hvad jeg ved
maa du ogsaa faa at vide nu
hvor jeg snart jeg maa slutte for
i Aften jeg skal jo snart til ro
tid jeg er saa træt og skal jo gaa
Arbejde igen i Morgen. Jeg har

"Kære gode far...", sådan begynder Martha sit brev til sin far, der afsøndede en fængselsdom for overgreb mod Martha, da hun var 11-16 år. I brevet kan vi læse om Marthas følelser af savn og ensomhed og hendes håb om venskab med faren: "... tro mig Fader en sådan Ven har jeg længe længtes efter." I et nutidigt perspektiv læses Marthas brev som et råb om hjælp fra et ungt menneske med en traumatisk opvækst. Men sådan blev brevet ikke opfattet i samtiden. I stedet blev det brugt som bevis på, at hun nærede for stærke følelser for sin far, da de begge i 1916 stod tiltalt for blodskam. (Odense Amts Arkiv, N 16/1916, Landsarkivet for Fyn).

straffelov var for hård i forhold til de psykologiske konsekvenser, incestforholdet havde for barnet. Ifølge Vestergaard manglede der dog undersøgelser herom, og hendes egen undersøgelse viste, at kvinder udsat for incest i barndom eller ungdom havde pådraget sig traumer som følge af incesten. Knap 10 år senere blev Vestergaards undersøgelse betvivlet af børnepsykiater Kai Tolstrup. I en artikel i *Juristen* (1969), der bærer overskriften "Om skadevirkninger af sædelighedsforbrydelser mod piger", skriver han indledningsvis: "Vi har vitterligt ikke nogen sikker viden om de eventuelle skadelige psykiske følger af sædelighedsforbrydelser mod piger." Alligevel argumenterer han for, at børn ikke nødvendigvis tager skade af seksuelle overgreb, og samtidig fremhæver han børnene som aktive medvirkende: "Man skal passe på ikke at undervurdere børns egen andel i uterlighedshandlinger. Jeg kunne være fristet til at supplere begrebet *børnelokker* med udtrykket *voksenlokker* om visse børn. Det kan nok være berettiget at fremhæve, at uterlighedshandlingen af og til vil fremstå af et samspil, hvori det kan være svært at afgøre, hvem der er *offer*, og hvem der er *forbryder*." Børnenes psykiske problemer, kunne ifølge Tolstrup lige så vel udspringe af mistrovisel i hjemmet eller mødrenes reaktion ved kendskab til det seksuelle overgreb. Tolstrup og

ligesindedes synspunkter kom i modvind fra 1970'erne, hvor feminister begyndte at italesætte incest som voldtægt. I den feministiske diskurs var incest et resultat af det patriarkalsk indrettede samfund, hvor mænd undertrykte kvinder både økonomisk, socialt og seksuelt. Herfra var vejen åben til at italesætte og opfatte børn som ofre for incest, hvilket blev cementeret internationalt med FN's konvention om Barnets Rettigheder af 1989, hvor medlemslandene forpligtede sig til at "...beskytte barnet mod alle former for seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug". Konventionen synes indlysende, men som denne artikel har søgt at påvise, er den i dag så 'naturlige' rollefordeling med forældreparten som *krænker* og barnet som *offer* historisk set et nyere fænomen.

Mette Seidelin er ph.d.-stipendiat ved Syddansk Universitet.